

Erop, ernaast, ervoor;

Een onderzoek naar de verwerving van classificierpredicaten door L2-leerders van Nederlandse Gebarentaal (NGT)

EVELINE BOERS-VISKER

In juni 2020 verdedigde ik mijn proefschrift getiteld *Learning to use space: a study into the SL2 acquisition process of adult learners of Sign Language of the Netherlands*. Daarin doe ik verslag van een tweetal onderzoeken waarin leerders van Nederlandse Gebarentaal (NGT) voor lange tijd gevolgd werden, en een derde onderzoek waarin didactische interventies met betrekking tot een van de onderzochte taalelementen werden uitgevoerd. In dit artikel wordt een van deze onderzoeken, te weten een onderzoek naar de verwerving van classificierpredicaten, beschreven.

De uitdagingen waar mensen die een gebarentaal als een tweede taal (L2)¹ leren voor komen te staan, zijn deels dezelfde als de uitdagingen waar L2-leerders van een gesproken taal mee worden geconfronteerd: er moeten woorden (gebaren) geleerd worden, deze moeten goed worden uitgesproken (gearticuleerd/geproduceerd), de woorden moeten in de juiste volgorde worden geplaatst, en de verschillende taalfuncties moeten verworven worden. Echter, als gevolg van het feit dat gebarentalen niet in de oraal-aurale modaliteit, maar in de visueel-ruimtelijke modaliteit worden geuit, worden L2-leerders van een gebarentaal (M2L2-leerders, leerders van een

tweede taal in een tweede modaliteit) ook geconfronteerd met modaliteitsspecifieke elementen. Zo wordt in gebarentalen gebruik gemaakt van de ruimte voor het lichaam, de gebarenruimte. Ook speelt het lichaam van de gebaarder zelf een grote rol. Het gebruik van de ruimte en het lichaam om grammaticale informatie uit te drukken is nieuw voor M2L2-leerders. En hoewel er wereldwijd grote aantallen mensen gebarentaalles volgen, is er weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de manier waarop M2L2-leerders deze modaliteitsspecifieke elementen leren. Dat maakt het onderwijzen van gebarentalen lastig: zonder kennis van de fasen waar leerders doorheen gaan en de verschijningsvormen die de taal in deze fasen aanneemt, is het lastig inspelen op wat de leerder nodig heeft. In de praktijk zien we dan ook dat docenten vaak terugvallen op hun intuïtie met betrekking tot didactische keuzes (Quinto-Pozos, 2011; Rosen, 2020). Het hier gerapporteerde onderzoek is het eerste waarin M2L2-leerders voor langere tijd zijn gevolgd, wat het mogelijk maakt om een beeld te krijgen van de verschillende fasen waar leerders doorheen gaan. Het onderzoek richt zich op één modaliteitsspecifiek element, namelijk classificierpredicaten (zie voor een beschrijving van

de andere elementen Boers-Visker & Van den Bogaerde, 2019; Boers-Visker & Pfau, 2020; Boers-Visker, 2020; Boers-Visker, 2021).

Classificierpredicaten

In vrijwel alle gebarentalen die tot nu toe zijn onderzocht, worden elementen gebruikt die bekend zijn geworden onder de naam classificierpredicaten (Zwitserslood, 2012). Een classificierpredicaat is een gebaar waarbij een stam (de beweging die uitdrukt of een entiteit beweegt of stil staat) gecombineerd wordt met een handvorm die een zekere karakteristiek van de entiteit weerspiegelt (bijvoorbeeld 'lang en dun'). In de literatuur zijn er verschillende termen voor deze elementen in omloop. Een veel gebruikte alternatieve term is *depicting signs* (Liddell, 2003). De gebruikte terminologie geeft vaak, maar niet altijd, de opvattingen van de auteur(s) weer over de taalkundige analyse van deze elementen. Kort gezegd gaat men in het 'classificier-kamp' ervan uit dat deze elementen opgebouwd zijn uit verschillende morfemen, en is de opvatting van het 'depicting signs-kamp' dat deze gebaren geen resultaat zijn van het combineren van verschillende morfemen, maar een combinatie zijn van talige en niet-talige elementen (zie voor een uitgebreide uiteenzetting Schembri, 2001 en Zwitserslood 2003). De keuze voor de term 'classificierpredicaten' in mijn proefschrift en in dit artikel is pragmatisch: de meeste NGT-docenten kennen deze elementen als classificierpredicaten, of classifiers. In de literatuur worden verschillende soorten classifiers onderscheiden, waarvan de twee belangrijkste *Entiteitsclassifiers* en *Hanteerclassifiers* zijn (zie voor een overzicht Zwitserslood, 2012). Het hier beschreven onderzoek richt zich op de eerste categorie: *Entiteitsclassifiers*. Een voorbeeld hiervan is te zien in afbeelding 1.

De gebaren die geproduceerd worden door

de gebaarder in afbeelding 1 kunnen zonder context moeilijk geïnterpreteerd worden. De rechterhand van de gebaarder wordt gebruikt om aan te geven dat de entiteit tot de groep 'vervoersmiddelen' of 'platte voorwerpen' behoort. Het gebaar dat wordt gemaakt met de linkerhand wordt gebruikt om aan te geven dat de entiteit tot de groep 'lange cilindervormige voorwerpen' behoort. De exacte betekenis van de constructie is dus contextafhankelijk. Afhankelijk van de context kan de constructie in afbeelding 1 tientallen dingen betekenen, variërend van 'De taxi komt aanrijden en rijdt langs de vrouw' tot 'Het papier dat op de lopende band ligt beweegt langs een paal'. Hiermee verschillen deze elementen van 'reguliere gebaren' (lexemen, zoals TAFEL, KIND OF APPEL), die een vaste betekenis hebben. Koenen en Bloem (1992) gebruiken voor classificierpredicaten dan ook de term *kameleongebaren*. Maar hoewel deze elementen, als een kameleon, verschillende betekenissen kunnen aannemen, is het gebruik ervan wel aan regels gebonden. Er zijn verschillende conventies, zoals:

- Direct voor of na het gebaren van de classifier moet duidelijk gemaakt worden om welke referent het gaat (bijvoorbeeld het gebaar AUTO, gevolgd door het classificier-

Afbeelding 1. Simultane productie van twee classificierpredicaten (tweehandige classifierconstructie) Foto: Annette Jansen

predicaat waarmee aangegeven wordt hoe de auto beweegt of waar de auto staat);

- De handvorm (de classifier) moet afkomstig zijn uit de verzameling classifiers (de 'classifier inventory') van de betreffende gebarentaal, en is niet willekeurig;
- De beweging van de hand, of het ontbreken daarvan, geeft informatie over hoe de referent beweegt of staat;
- De oriëntatie van de hand geeft informatie over de wijze waarop de referent gepositioneerd is in de ruimte;
- De verschillende delen van de hand (rug/palm/vingertoppen/zijkant) geven informatie over de voorkant/achterkant/bovenkant/onderkant van de referent;
- Bij tweehandige constructies, zoals in afbeelding 1, geven de plaats en oriëntatie van de handen ten opzichte van elkaar informatie over hoe de entiteiten ten opzichte van elkaar in de ruimte staan/bewegen.

M2L2-leerders moeten dus niet alleen leren dát ze classifierpredicaten kunnen gebruiken, maar ook hóe ze deze gebruiken.

Het afgelopen decennium is veel onderzoek gedaan naar gesticulaties: gebaren en handbewegingen die mensen maken tijdens het spreken (co-speech gestures) of als ze zonder woorden dingen duidelijk willen maken (silent gestures). Interessant in de context van het hier beschreven onderzoek, is dat sommige mensen, die geen kennis hebben van gebarentalen, spontaan handvormen produceren die lijken op Entiteitsclassifiers (Singleton et al., 1993; Schembri et al., 2005; Brentari et al., 2012). Echter, deze spontaan geproduceerde 'hand-als-object gesticulaties' voldoen vaak niet aan de conventies van de gebarentaal. Zo gebruiken deze gesticuleerders handvormen die niet in de betreffende gebarentaal voorkomen (Janke & Marshall, 2017). Het is onbekend of de (onbewuste) kennis van gesticulaties die M2L2-leerders al in huis hebben van invloed is op hun leren, en zo ja, of ze hiervan profiteren, of dat het hen

juist hindert (bijvoorbeeld omdat ze dingen moeten 'afleren').

Door tweehandige classifierconstructies toe te passen kan een gebaarder laten zien hoe entiteiten (objecten) ten opzichte van elkaar gepositioneerd zijn. Er zijn echter ook alternatieve manieren om deze 'ruimtelijke relaties' uit te drukken. Een gebaarder kan gebruik maken van een voorzetsel (NAAST, VOOR), of gebruik maken van grammaticale elementen, zoals (i) wijsgebaren of (ii) het produceren van een gebaar op de specifieke locatie die afwijkt van de standaardlocatie van het gebaar ('locatieve gebaren'). Een gebaarder kan deze alternatieven gebruiken in plaats van, of in aanvulling op classifierpredicaten.

Om meer te weten te komen over de fases die M2L2-leerders doorlopen bij het verwerven van Entiteitsclassifiers, over de alternatieven die ze gebruiken, en over de vraag of kennis over gesticulaties van invloed is op het leren van deze elementen, is een onderzoek uitgevoerd onder beginnende M2L2-leerders die twee jaar lang gevolgd zijn.

Methode

Deelnemers

Om de verwerving van Entiteitsclassifierpredicaten te onderzoeken, is een groep van 14 M2L2-leerders geworven. Deze deelnemers leerden NGT in het kader van hun opleidingen Leraar NGT, Tolk NGT of schrijftolk, aangeboden door het Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies (IGT&D) van de Hogeschool Utrecht. Van de 14 deelnemers (allen vrouw, gemiddelde leeftijd 23 jaar) hadden 11 deelnemers geen, en drie deelnemers zeer beperkte kennis van NGT bij aanvang van de studie. Alle deelnemers zijn gevolgd vanaf de eerste dag dat zij studeerden. Twee van de 14 deelnemers zijn na een jaar gestopt met hun studie. De andere 12 deelnemers zijn twee jaar lang gevolgd.

De NGT-productie van de leerders is vergeleken met de NGT-productie van vier dove L1-gebaarders, en de NGT-productie van vier NGT-docenten aan het IGT&D (twee dove L1-gebaarders en twee horende M2L2-gebaarders), hierna 'benchmark' genoemd.

Procedure

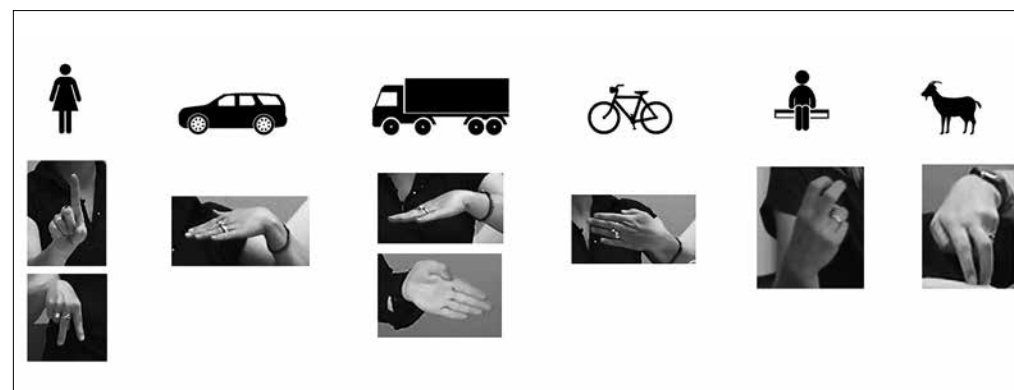
Om te onderzoeken hoe de leerders Entiteitsclassifiers verwierven, is een serie van zes testen ontworpen met daarin foto's, filmpjes en tekeningen (hierna: items) met objecten die met een classifierpredicaat kunnen worden gebaard (te weten: auto's, vrachtwagens, zittende mensen, staande mensen, lopende mensen, dieren). Elke test bevatte 22 (de oneven testen 1, 3 en 5) of 13 (de even testen 2, 4 en 6) items. De items in de opeenvolgende testen waren vergelijkbaar, maar niet identiek. Elk item bevatte twee objecten (bijvoorbeeld: een persoon rechts naast een auto, een fiets en een auto die elkaar naderen in een hoek van 90 graden). Voor elk item was het dus in potentie mogelijk een tweehandige classifierconstructie toe te passen. De M2L2-deelnemers werden in hun eerste jaar twaalf keer en in hun tweede jaar drie keer gefilmd, terwijl zij gebaarden wat ze op de afbeeldingen zagen. De benchmark-deelnemers werden gefilmd in één of twee sessies van ongeveer

een uur, waarin zij de zes testen achter elkaar deden. De deelnemers konden zelf doorklikken naar de volgende afbeelding, die zij op een laptop zagen. De NGT-producties werden opgenomen met een camera die schuin op de deelnemers gericht was.

Transcriptie en codering

De producties van de deelnemers (2798 M2L2-producties en 880 benchmark-producties) zijn gebaar-voor-gebaar uitgewerkt in softwareprogramma ELAN (Crasborn & Sloetjes, 2008). Daarna is voor elk antwoord geïnventariseerd of er (i) classifiers toegepast werden en wat de kenmerken van deze classifiers waren (oriëntatie, plaats, beweging), (ii) de coördinatie van de handen, in het geval van een tweehandige constructie (inclusief wel/niet simultaan gebaren), en (iii) het gebruik van alternatieven, zoals een lexicale uitdrukking of alternatieve grammaticale elementen. (Voor een uiteenzetting van de procedure wat betreft transcriptie en codering, de achtergrond van de codeerders en het codeboek wordt de lezer verwezen naar het proefschrift (Boers-Visker, 2020)).

In afbeelding 2 is een overzicht te zien van de classifierhandvormen zoals deze door de benchmark-deelnemers werden geproduceerd.

Afbeelding 2. Entiteiten en bijbehorende classifierhandvormen

Resultaten

Resultaten benchmark

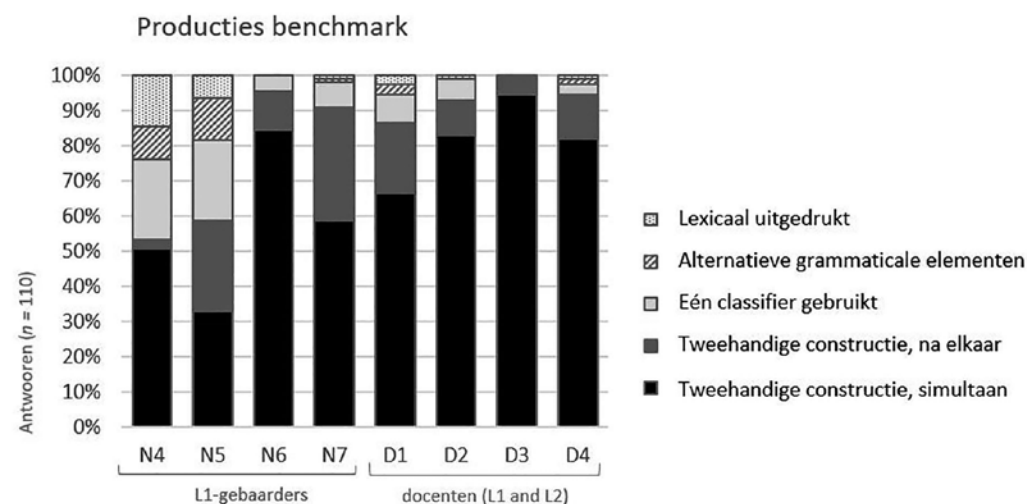
Om een goed beeld te kunnen krijgen van de prestaties van de M2L2-deelnemers, is eerst gekeken naar het (al dan niet) toepassen van classificierpredicaten door de benchmark. In afbeelding 3 is te zien, dat de benchmark-deelnemers in 75-100% (gemiddelde 93%, SD 9) van de opgaven één of twee classificierpredicaten toepasten. In andere gevallen werd er gebruik gemaakt van alternatieve grammaticale elementen (bijvoorbeeld wijsgebaren) of lexicale uitingen. Gebaarders N4 en N5 maakten relatief vaak gebruik van lexicale uitdrukkingen. Opvallend is, dat de docenten als groep vaker gebruik maakten van classificierconstructies dan de L1-gebaarders als groep. Mogelijk is dit verschil te verklaren door een beroepsmatige voorkeur voor het toepassen van classificierpredicaten boven lexicale uitdrukkingen, omdat de eerste geen overeenkomsten vertonen met het Nederlands (en door deze modaliteitsspecifieke 'status' wellicht als een 'beter' alternatief worden beschouwd).

Nadere analyse van de items liet zien dat er een drietal items was dat vrijwel altijd (98-100% van de antwoorden) een tweehandige classificierconstructie opleverde.

Resultaten M2L2-leerders

De antwoorden die gegeven waren door de M2L2-leerders werden op verschillende manieren geanalyseerd. Er zijn kwantitatieve overzichten gemaakt per student, per item, en voor de hele groep. De belangrijkste bevindingen naar aanleiding van de kwantitatieve analyse zijn:

- Twaalf van de veertien M2L2-deelnemers produceerden al na twee weken NGT-input (les en zelfstudie) classificiers voor sommige objecten. In de lessen noch het lesmateriaal was op dat moment expliciete aandacht besteed aan classificiers die aanwezig waren in de input.
- Aan het eind van het eerste jaar bevatte gemiddeld 77% (SD 31, bereik 36-100%) van de antwoorden van de groep M2L2-leerders een tweehandige classificierconstructie. Dit komt dichtbij het gemiddelde van de benchmark bij dezelfde test (namelijk 83%, SD 21,

Afbeelding 3. Distributie antwoorden benchmark

bereik 45-100%)

Voor een uitgebreide beschrijving van de kwantitatieve analyse wordt de lezer verwezen naar het proefschrift en de bijbehorende Engelstalige publicatie (Boers-Visker, 2020; Boers-Visker, 2021).

Naast de kwantitatieve analyse werd een kwalitatieve analyse gedaan. Hierbij werd gekeken of de M2L2-producties typische leerderskenmerken vertoonden en of specifieke classificiers eerder in de data te vinden waren dan anderen. Hieronder wordt een aantal van de kwalitatieve resultaten beschreven.

a. Volgorde van verwerving van classificiers voor verschillende entiteiten

Zoals aangegeven produceerde een aantal M2L2-deelnemers al in een vroeg stadium, zonder expliciete instructie en zonder specifieke feedback, classificiers. Uit nadere analyse van de data bleek dat het hier vrijwel uitsluitend ging om classificierpredicaten voor auto's en fietsen. Vreemd genoeg verschenen de eerste classificiers voor vrachtwagens², die ook deel uitmaken van de 'voertuig-familie', pas veel later in de data. Over het geheel genomen kan worden geconcludeerd dat de volgorde van verwerving als volgt is:

Auto's en fietsen → staande personen → vrachtwagens → zittende personen → dieren

In de grafieken in bijlage A is deze volgorde van verwerving goed zichtbaar.

b. Correct toepassen van de parameters oriëntatie, plaats en beweging

Elk classificierpredicaat dat de deelnemers produceerden, is geanalyseerd op de 'correctheid' van de parameters oriëntatie, beweging en plaats. Correctheid is bewust tussen aanhalingstekens geplaatst, omdat uit onderzoek blijkt, dat L1-gebaarders soms een beschrijving gebaren die niet helemaal overeenkomt met hoe de entiteiten in werkelijkheid ten opzichte van elkaar en de gebaarder staan (Zwitsers, 2003). Dit bleek ook uit

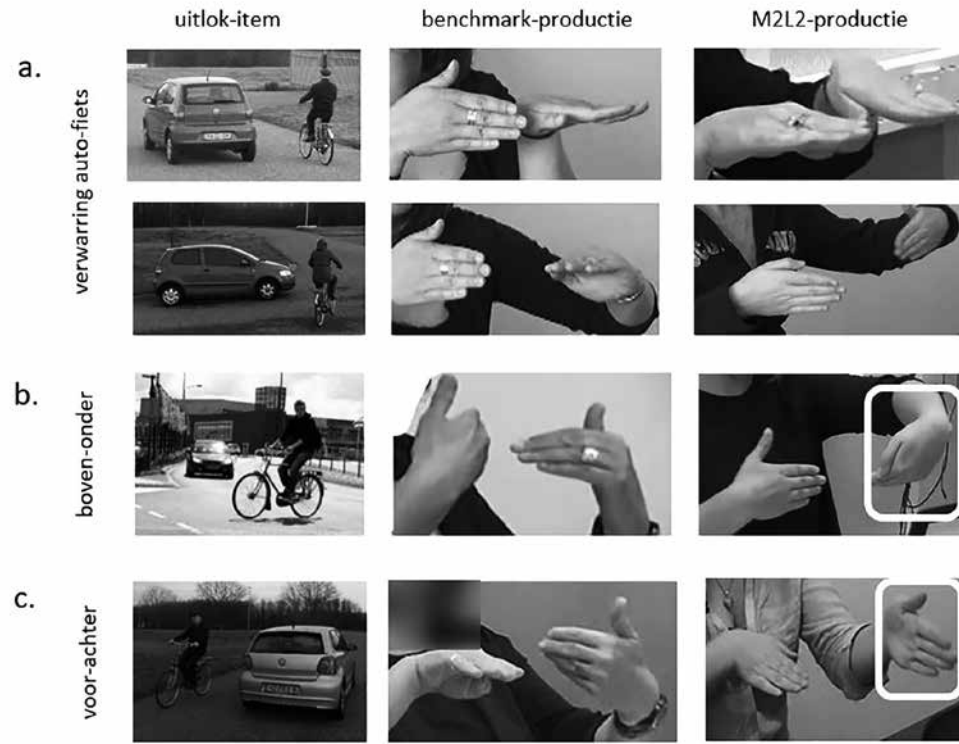
de benchmark-data in dit onderzoek: als de benchmark-deelnemers bijvoorbeeld wilden uitdrukken dat een persoon op een auto staat, dan werd de precieze oriëntatie van de auto ten opzichte van de gebaarder (dat wil zeggen, ziet iemand de auto van de voorkant, of van de zijkant) niet altijd gespecificeerd. Voor het interpreteren van de 'correctheid' van de M2L2-producties werd dan ook altijd een vergelijking gemaakt met de manier waarop de benchmarkdeelnemers de betreffende items produceerden.

Een aantal opvallende karakteristieken die wel in de M2L2-data, maar niet bij de benchmark opdoken:

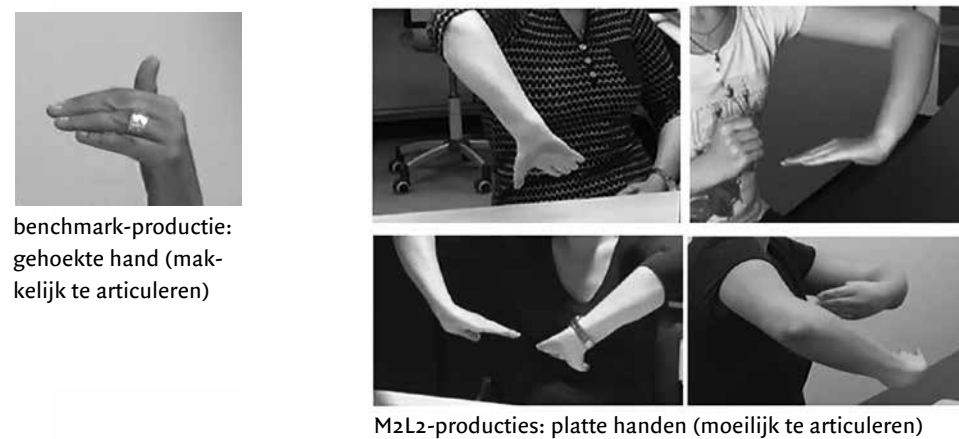
- Het verwarren van de oriëntatie van de classifier voor een auto (palm naar beneden gericht, zie afbeelding 2) en die van een fiets (palm van de hand zijwaarts gericht) (afbeelding 4a);
- Het 'op z'n kop' gebaren van classificiers, dus het verwarren van de conventies met betrekking tot onderdelen van de hand die verwijzen naar de boven- of onderkant van een entiteit (afbeelding 4b);
- Het 'achterstevoren' gebaren van classificiers, dus het verwarren van de conventies met betrekking tot onderdelen van de hand die verwijzen naar de voor- of achterkant van een entiteit (afbeelding 4c);
- Het onhandig draaien van de onderarmen, polsen en ellebogen, omdat de deelnemer niet doorhad dat een classificierhandvorm voor een auto, fiets of vrachtwagen zowel een volledig platte hand (zie afbeelding 2) kan zijn, of een fonologische variant, de 'gehoepte B-hand' (afbeelding 5).

c. Het plannen van de beschrijving

Indien een deelnemer een tweehandige classificierconstructie toepaste, is ook gekeken naar de manier waarop de beschrijving werd gepland of 'opgebouwd'. In veel gebarentalen (maar niet alle) plaatsen gebaarders eerst het grotere of stilstaande object in de ruimte

Afbeelding 4. Voorbeelden van karakteristieke M2L2-producties. Foto b. 'auto en man op fiets': Peter Stam

Afbeelding 5. Voorbeeld van onhandige verdraaien van armen, omdat deelnemer niet doorheeft dat de gehoekte B-hand gebruikt kan worden

(het zogenaamde Ground-object), gevolgd door het kleinere, of bewegende object (het Figure-object) (Özyürek et al., 2010). Het Ground-object wordt na de introductie 'vastgehouden', of direct na het gebaren van het Figure-object 'geherintroduceerd', zodat beide objecten simultaan worden gebaard. In de M2L2-data zagen we dat leerders dit nogal eens vergaten en het Ground-object alsnog onder het Figure-object schoven (afbeelding 6a). Ook zagen we dat leerders soms de beschrijving verkeerd planden, waardoor hun eigen lichaam als het ware in de weg kwam te zitten (afbeelding 6b en c).

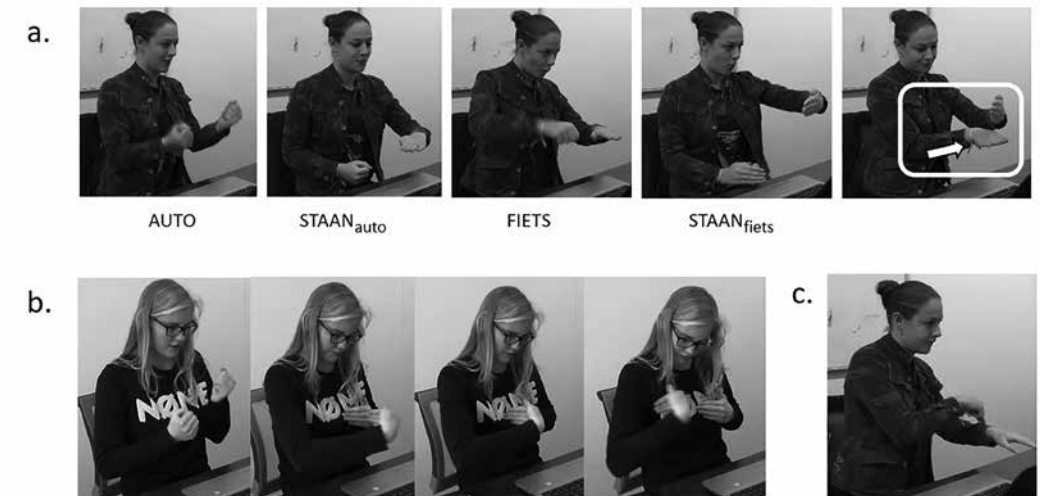
d. Het gebruik van alternatieven

Zoals eerder beschreven kunnen bij het geven van een ruimtelijke beschrijving ook alternatieve taalelementen worden gebruikt. In afbeelding 3 is te zien dat de benchmark-deelnemers dit ook deden. Vanzelfsprekend zien we dus bij de M2L2-leerders deze alternatieven ook. Het gebruik van de alternatieven (bijvoorbeeld wijsgebaren) weerspiegelde de behandelde lesstof (dat wil zeggen, op het

moment dat in de NGT-leerlijn lokaliseren door middel van wijsgebaren of locatieve gebaren werd aangeboden, zagen we een toename van deze elementen in de data). Wat echter wel opvallend was, was dat de leerders gedurende langere tijd meerdere elementen toepasten. We zagen dus een grote mate van redundantie: ze gebruikten dan én wijsgebaren, én classifierpredicaten, én locatieve gebaren. De leerders waren hiermee heel inefficiënt, in vergelijking met de benchmark deelnemers (zie Boers-Visker, 2020, p. 241 voor een uitgewerkt voorbeeld).

Discussie en conclusie

In dit artikel wordt een aantal bevindingen van het onderzoek naar de verwerving van classifierpredicaten gepresenteerd. Uit het onderzoek blijkt dat M2L2-leerders classifierpredicaten als fenomeen snel begrepen en toepasten. In de responsen van de deelnemers kwamen classifierpredicaten al voor vóórdat er in de lessen specifieke aandacht aan deze

Afbeelding 6. Voorbeelden van leerders die moeite hebben met plannen van een beschrijving, waardoor de volgorde van plaatsen van elementen wordt geschonden (6a) of het eigen lichaam in de weg komt te zitten (de romp in 6b, en de eigen arm in 6c)

structuren werd besteed. Classificatiepredicaten kwamen op dat moment wel voor in de input die leerders ontvingen. Ze produceerden classifiers echter niet meteen foutloos, maar gingen een (langere) fase door waarin zij parameters (bijvoorbeeld oriëntatie) verkeerd of onvoldoende nauwkeurig uitdrukten. Ook vonden ze het lastig om een beschrijving van een scene goed op te bouwen en maakten ze vaak gebruik van een combinatie van verschillende alternatieven en classificatiepredicaten. Het relatieve gemak waarmee de M2L2-deelnemers classifiers verwierven, lijkt in tegenspraak te zijn met bevindingen uit eerder onderzoek (Marshall & Morgan, 2015; Ferrara & Nilsson, 2017; Boers-Visker & Van den Bogaerde, 2019). Echter, deze onderzoeken verschillen van het hier beschreven onderzoek wat betreft de taak. Zowel Ferrara en Nilsson, als Boers-Visker en Van den Bogaerde keken bijvoorbeeld naar het toepassen van classificatiepredicaten in langere conversaties, terwijl deelnemers in het hier beschreven onderzoek kort beschreven wat ze op plaatjes of in filmpjes zagen. Het kan dus goed zijn, dat de deelnemers in een andere context (bijvoorbeeld een gesprek) niet of minder goed in staat zijn om classifiers toe te passen, omdat dit cognitief meer van hen vraagt.

De snelle verwerving van classificatiepredicaten doet vermoeden dat leerders onbewust 'gebruik maken' van hun repertoire van gesticulaties. De eerder beschreven 'hand-als-object gesticulaties' lijken dusdanig veel op classificatiepredicaten, dat deze elementen wellicht makkelijk opvallen in het taalaanbod van de docent en in het lesmateriaal, waardoor leerders dit snel oppikken. Er kan dus sprake zijn van een 'positieve transfer' van gesticulaties naar gebaren.

Zoals elk onderzoek kent ook dit onderzoek zijn beperkingen. Zo kan de opzet van het onderzoek, te weten het aanbieden van meerdere testen in korte tijd waarin min of meer hetzelfde werd gevraagd, ervoor hebben

gezorgd dat de deelnemers hebben geleerd van de test, en ertoe zijn gezet om hun aandacht specifiek te richten op ruimtelijke beschrijvingen. Het is niet uit te sluiten dat, hoewel gevraagd is dit niet te doen, deelnemers met elkaar hebben gepraat over de inhoud van de test. Een tweede beperking is het feit dat het moeilijk is om gebaren te onderscheiden van gesticulaties (zoals de eerder beschreven 'hand-als-object gesticulaties'). Dit maakte het soms ingewikkeld om beslissingen te nemen bij het coderen van de data. In geval van twijfel werd een 'ambigue uiting' gecodeerd als gesticulatie en niet als gebaar. Dit is niet te voorkomen bij het analyseren van data van gebarentaalleerders, maar dient wel in het achterhoofd te worden gehouden.

Het huidige onderzoek is belangrijk voor het werkveld van NGT-docenten. Het is het eerste longitudinale onderzoek naar de M2L2-verwerving van ruimtelijke beschrijvingen, en beschrijft de fases van ontwikkeling en leerdersfouten (of 'karakteristieken'). Dit stelt docenten en materiaalontwikkelaars in de gelegenheid om hun lesaanbod aan te passen aan de ontwikkeling van de leerders. De observatie dat bepaalde classifiers snel en zonder specifieke aandacht uit de input worden opgepikt, doet vermoeden dat overvloedige instructie wat betreft deze specifieke classificatiepredicaten niet nodig is. Wel kan het nuttig zijn extra aandacht te besteden aan de 'gehoekte B-hand' als fonologische variant, wanneer het articuleren van een gestrekte/platte handvorm niet mogelijk is. De classificatiepredicaten om zittende mensen en dieren mee weer te geven, worden (relatief) veel later verworven. Voor deze specifieke classifiers is gerichte aandacht dus gewenst. Aangezien het plannen van de uiting (de volgorde van het plaatsen van beide handen bij tweehandige classificatieconstructies en het kiezen van locaties in de ruimte ten opzichte van het lijf) problemen kan opleveren, is het aan te bevelen hier aandacht aan te besteden in de instructie.

Een samenvatting van het onderzoek in Nederlandse Gebarentaal is te vinden op [thesisevelineboers.blogspot.com](https://theses.ubn.nl/handle/10266/12888). Uitwerkingen van de data zijn te vinden in de online databank DANS: <https://doi.org/10.17026/dans-zma-xmch>. Dit artikel is een verkorte versie van Hoofdstuk 4 uit het proefschrift, en verschijnt als (uitgebreid) Engelstalig artikel in *Language Teaching Research*.

Noten

1. Er is voor gekozen om in dit artikel de afkorting L2 te gebruiken in plaats van T2, om aan te sluiten bij de internationaal gebruikte afkorting M2L2, waarmee verwezen wordt naar leerders van een tweede taal in een tweede modaliteit.
2. Een van de reviewers merkte terecht op dat leerders de classificatiepredicaten voor vrachtwagens wellicht later toepassen dan die voor auto's en fietsen, omdat de laatste frequenter voorkomen. Dit is inderdaad goed mogelijk.

LITERATUUR

- Boers-Visker, E., & Van den Bogaerde, B. (2019). Learning to use space in the L2 acquisition of a signed language. *Sign Language Studies*, 19(3), 410–452.
- Boers-Visker, E. (2020). *Learning to use space: A study into the SL2 acquisition process of adult learners of Sign Language of the Netherlands*. Universiteit van Amsterdam (dissertatie).
- Boers-Visker, E. (2021). On the acquisition of complex classifier constructions by L2 learners of a sign language. *Language Teaching Research*. <https://doi.org/10.1177/1362168821990968>.
- Boers-Visker, E., & Pfau, R. (2020). Space oddities: The acquisition of agreement verbs by L2 learners of Sign Language of the Netherlands. *The Modern Language Journal*, 104(4), 757–780.
- Brentari, D., Coppola, M., Mazzoni, L., & Goldin-Meadow, S. (2012). When does a

system become phonological? Handshape production in gesturers, signers, and homesigners. *Natural Language & Linguistic Theory*, 30(1), 1–31.

- Crasborn, O., & Sloetjes, H. (2008). Enhanced ELAN functionality for sign language corpora. In *Proceedings of LREC 2008: Sixth international conference on language resources and evaluation* (pp. 39–43).
- Ferrara, L., & Nilsson, A.-L. (2017). Describing spatial layouts as an L2M2 signed language learner. *Sign Language & Linguistics* 20(1), 1–26.
- Janke, V., & Marshall, C. (2017). Using the hands to represent objects in space: Gesture as a substrate for signed language acquisition. *Frontiers in Psychology*, 8, 2007. DOI: 10.3389/fpsyg.2017.02007.
- Koenen, L., & Bloem, T. (1992). *Gebarentaal: De taal van doven in Nederland*. Nijgh & Van Ditmar.
- Liddell, S. (2003). Source of meaning in ASL classifier predicates. In K. Emmorey (Red.), *Perspectives on classifier constructions in sign languages* (pp. 199–220). Lawrence Erlbaum.
- Marshall, C., & Morgan, G. (2015). From gesture to sign language: Conventionalization of classifier constructions by adult hearing learners of British Sign Language. *Topics in Cognitive Science*, 7(1), 61–80.
- Özyürek, A., Zwitserlood, I., & Perniss, P. (2010). Locative expressions in signed languages: A view from Turkish Sign Language (TID). *Linguistics*, 48(5), 1111–1145.
- Quinto-Pozos, D. (2011). Teaching American Sign Language to hearing adult learners. *Annual Review of Applied Linguistics*, 31, 137–58.
- Rosen, R. (2020). Introduction: Pedagogy in sign language as first, second and additional language. In R. Rosen (Red.), *The Routledge handbook of sign language pedagogy* (pp. 1–14). Routledge.

Schembri, A. (2001). *Issues in the analysis of polycomponential verbs in Australian Sign Language (Auslan)*. University of Sydney (dissertatie).

Schembri, A., Jones, C., & Burnham, D. (2005). Comparing action gestures and classifier verbs of motion: Evidence from Australian Sign Language, Taiwan Sign Language, and non-signers' gestures without speech. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 10, 272–290.

Singleton, J., Morford, J., & Goldin-Meadow, S. (1993). Once is not enough: Standards of well-formedness in manual communication created over three different time-spans. *Language*, 69, 683–715.

Zwitserslood, I. (2003). *Classifying hand configurations in Nederlandse Gebarentaal*. Universiteit Utrecht (dissertatie).

Zwitserslood, I. (2012). Classifiers. In R. Pfau, M. Steinbach, & B. Woll (Eds.), *Sign language: An international handbook* (pp. 158–186). De Gruyter Mouton.

EVELINE BOERS-VISKER (1977) doceert Nederlandse Gebarentaal aan de opleiding Leraar/Tolk Nederlandse Gebarentaal aan de Hogeschool Utrecht. Zij studeerde in 2001 af als docente NGT en behaalde in 2005 haar bachelordiploma tot tolk NGT. Nadat ze haar Mastergraad Docent NGT (2008) behaalde, deed zij tussen 2016 en 2020 een promotie-studie aan de Universiteit van Amsterdam. Zij verdedigde haar proefschrift in juni 2020 online. E-mail: eveline.boers@hu.nl.

Bijlage A

In de grafieken op de volgende bladzijde is de verwervingsvolgorde van de classifieerpredicaten voor verschillende entiteiten goed zichtbaar. De grafieken tonen de verdeling van de door de M2L2-leerders gebruikte strategieën om aan te geven welke entiteiten zij zagen.

- Overgeslagen
- ▨ Lexicale uitdrukking
- ▩ Gesticulatie
- Alternatieve ruimtelijke elementen
- ▤ Eén classifieer
- Tweehandige constructie, na elkaar
- Tweehandige constructie, simultaan

